

ANTON HOREWEG

**Kinderen
met hechtings-
problemen**

in de klas

**Lannoo
Campus**

D/2023/45/42 – ISBN 978 94 014 9004 7 – NUR 840

Vormgeving omslag: Margo Togni
Vormgeving binnenwerk: Wendy De Haes

© Anton Horeweg & Uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2023.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediativisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt,
door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus
Vaartkom 41 bus 01.02
3000 Leuven
België

Postbus 23202
1100 DS Amsterdam
Nederland

www.lannoocampus.com

INHOUD

Voorwoord van prof. dr. Jim van Os	9
Voorwoord van de auteur	11
1 Wat is hechting?	17
1.1 Hechtingsgedrag	23
1.2 Verwaarlozing en de gevolgen	28
1.3 Intern werkmodel	29
1.4 Serve and return	35
1.6 Objectpermanentie en objectconstantie	39
1.7 Mentaliseren	41
1.8 Hechtingsmodel van Bakker-van Zeil	43
1.9 Het verschil tussen trauma en hechting	49
2 Waarom hechten we?	53
2.1 Coregulatie en zelfregulatie	54
2.2 Hechting in een niet-westerse cultuur	59
2.3 Waarop heeft hechting invloed?	60
2.4 Waardoor wordt hechting beïnvloed?	62
2.5 Window of tolerance	62
3 Hechtingsstijlen	67
3.1 Veilige gehechtheid	68
3.2 Onveilige gehechtheid	69
3.3 Vermijdende gehechtheid	69
3.4 Ambivalente gehechtheid	72
3.5 Gedesorganiseerde gehechtheid	73
3.6 Gehechtheidsstijlen vaststellen	77
3.7 Hechtingsstoornissen	78
3.8 Risicofactoren bij onveilige gehechtheid	82

4	Sociaal-emotionele ontwikkeling	95
4.1	Hechting, rouw en emoties	96
4.2	Toxische schaamte of kernschaamte	97
4.3	Toxische schaamte en gedrag	99
4.4	Automutilatie	103
5	Wat zie je in de klas?	105
5.1	Gedrag als overlevingsstrategie	107
6	Wat de school en de leraar kunnen doen	153
6.1	Zo doen wij dat hier: de schoolnormen	154
6.2	De rol van de leerkracht	155
6.3	Gehecht aan de leerkracht	160
6.4	Wat kun je doen als leerkracht of begeleider?	163
7	Straf en beloning	191
7.1	Twee hoofdvormen van werken aan goed gedrag	192
7.2	Straf	197
7.3	Beloning	203
7.4	Stress en gedrag	208
7.5	Wat dan wel?	209
8	Adoptiekinderen en pleeg- en weeskinderen	227
8.1	Adoptiekinderen	228
8.2	Weeskinderen	231
8.3	Pleegkinderen	231
8.4	Kinderen die opgroeien in tehuizen	242
8.5	Geen identiteit	242
8.6	Wat zie je in de klas?	243
9	Wie zorgt er voor de leerkracht?	249
9.1	Cool down time	250
9.2	Hechting van de leerkracht	250
10	In contact met ouders	255
10.1	Wat zien ouders thuis?	255
10.2	Hulpverlening	259
10.3	Als de ouders de oorzaak zijn	261

Samenvattende aandachtspunten	263
Tot slot	267
Dankwoord	268
Criteria (DSM-IV) DSM 5	269
Woordenlijst	270
Bijlage	275
Eindnoten	279

VOORWOORD VAN PROF. DR. JIM VAN OS

In mijn psychiatrische praktijk stel ik steeds meer vast dat mensen vandaag geen of weinig verbintenis met anderen ervaren. Die nood is zo hoog dat we volgens mij kunnen spreken over een maatschappelijke crisis. Ik durf zelfs te zeggen: het is dé crisis van onze tijd.

Juist in het creëren van verbinding speelt onderwijs een cruciale rol. Daarom ben ik blij dat Anton Horeweg het boek 'Kinderen met hechtingsproblemen in de klas' schreef. Uiteraard gaat de psychologische term 'hechting' in de eerste plaats over hoe we ons als mens verbinden met onze primaire verzorgers, meestal de ouders. Maar als er sprake is van een verstoorde hechting van het kind, heeft dat gevolgen voor de rest van elk mensenleven. Het kind krijgt minder kansen om tot een bloeiende ontwikkeling en tot leren te komen. De school is vaak de eerste plaats waar die moeilijkheden buiten het gezin worden opgemerkt. En inderdaad, we zien vaak dat kinderen met hechtingsproblemen het zwaarder hebben op school dan kinderen bij wie relaties aangaan met anderen vlotter verloopt. Problemen - door een verstoorde hechting - uiten zich vaak in boos of opstandig gedrag, maar vrijwel al het gedrag komt voort uit angst.

Het is een uitdaging voor leraren en onderwijsdirecties om hiermee om te gaan, maar die uitdagingen scheppen kansen. Kinderen zijn nog volop in ontwikkeling en gaan volop nieuwe relaties aan. De school biedt dus de mogelijkheid om nieuwe vormen van verbinding te creëren, juist voor degenen die het zo moeilijk hebben.

Er zijn verschillende manieren om hier iets concreets aan te doen. Dat is wat dit boek vertelt en ik in mijn praktijk dagelijks ervaar. Het fysieke perspectief speelt in de geneeskunde uiteraard een rol, maar het meest helende vermogen zit steeds in het aangaan van waardevolle menselijke relaties. De kwaliteit van onze relaties durf ik zelfs het fundament van ons leven te noemen. In de gezondheidszorg komen we steeds meer tot de conclusie dat juist die relationele aspecten het verschil maken in het resultaat van de hulpverlening.

Dit boek richt zich op de toepassing van die technieken in het onderwijs. Het heeft aandacht voor de theoretische achtergrond en geeft tips over hoe we de relatie met kinderen en jongeren verbindend kunnen aangaan. Als we de dimensie van zin- en betekenisgeving in het onderwijs op die manier een grotere plaats kunnen geven, zetten we als samenleving vanzelf een stap vooruit. Kortom, dit boek is waardevolle en vooral hartverwarmende literatuur.

Jim van Os, hoogleraar psychiatrie aan het Universitair Medisch Centrum Utrecht, lid van de KNAW en Fellow van King's College London

VOORWOORD VAN DE AUTEUR

Waarom een boek over hechting

Boeken over hechting zijn er al behoorlijk wat. Toch gaan maar weinig boeken over hechting en het gedrag dat (ernstig) onveilig gehechte kinderen laten zien in de klas. Ernstige hechtingsproblemen komen meestal voor bij gedesorganiseerde gehechtheid of een hechtingsstoornis. Leraren worstelen wél met dit gedrag, het roept handelingsverlegenheid op, getuige de vele aanvragen voor lezingen over gehechtheid en school en de verhalen van ouders die een kind met forse hechtingsproblemen hebben. Leraren ervaren dat ze zeer moeilijk contact krijgen met deze kinderen. Leraren merken ook dat kinderen met ernstige hechtingsproblematiek lastig tot leren komen en dat hun gedrag vaak moeilijk te corrigeren is. Straffen en belonen lijken niet of nauwelijks te werken.

De kinderen over wie het gaat, merken zelf dat ze het zwaar hebben op school. Ze kunnen vaak nauwelijks aan de gestelde eisen voldoen. Als hun reptielenbrein het overneemt, verdwijnt de rede en liggen 'onbereikbaar' zijn, discussies, boosheid, schreeuwen, over je toeren raken en daarna straf, verwijdering en schorsing op de loer. In dit boek leer je waarom dit breindeel het overneemt en waarom de grenzen waar deze kinderen overheen willen, toch juist de veiligheid bieden die ze zo nodig hebben. We zullen zien dat we die grenzen toch kunnen stellen en hoe we de kans op heftig gedrag kunnen verkleinen.

Wat we moeten proberen te realiseren in onze klassen is een 'holding space'.¹ Een veilige haven; een plek waar angst en verwarring is toegestaan, waar onzekerheid kan verdwijnen door voortdurende steun van de leerkracht. Alleen dan kan een kind tot leren komen. Een plek waar er hoge verwachtingen zijn van elkaar en waar samen gewerkt wordt aan het allermoeilijkste in het leven van deze kinderen: vertrouwen in anderen en in zichzelf. Wat

deze kinderen wellicht nog meer nodig hebben dan andere kinderen is een leerkracht die de relatie met hen de moeite waard vindt ondanks de moeilijkheden; een leerkracht die beseft dat het gedrag een positieve intentie heeft (gehad) en bepaald wordt door de omstandigheden waarin deze kinderen opgroeiden en misschien nog opgroeien. Zo'n leerkracht is goud waard. Ik hoop dat dit boek veel leerkrachten helpt om zo'n leerkracht te worden zodat ze belangrijke schakels zijn die deze kinderen kunnen helpen beter te functioneren.

De uitspraak 'connect before correct' is een goede uitspraak, want die aanpak zou helpen. Ware het niet dat deze kinderen voorlopig niet 'connecten' als ze nieuw in je klas komen en vaak wel gecorrigeerd moeten worden. Willem de Jong, auteur van *Ontwrichte kinderen in het onderwijs*, zei het treffend: 'Bij opvallend gedrag of probleemgedrag zal een shift gemaakt moeten worden van de soms rigide gedragsmanagementroute, naar een aanpak waarin er meer aandacht is voor de relaties tussen leerlingen en leerkrachten.'² We moeten zoeken naar een evenwicht tussen correctie en relatie. Dat is niet makkelijk, want het gedrag dat deze kinderen laten zien is dat ook niet. Wat kan helpen is voortdurend te beseffen dat deze kinderen, net als alle kinderen, 'erbij willen horen'. Ze hebben alleen het deels onbewuste idee dat dit niet voor hen is weggelegd en zelfs gevaarlijk kan zijn. Ze lijken sterk en opstandig, maar zijn eigenlijk kwetsbaar en hulpbehoevend.

Uiteindelijk is ons doel dat ook deze kinderen zich veilig voelen, tot leren komen en zelf verantwoordelijkheid leren nemen voor hun daden. Een aanpak gericht op repressie en/of boosheid zal echter gegarandeerd averechts uitpakken.^{3 4}

Wat dan te doen? Ik kan alleen maar eerlijk zeggen: zoeken en volhouden. Blijven zoeken naar verbinding met een kind dat daar geen zin in lijkt te hebben. Tegelijkertijd zo goed en kwaad als het gaat corrigeren waar nodig. En vooral veel ondersteuning bieden. Ondersteuning bij het leren (dat is tenslotte onze corebusiness), maar ook op het vlak van sociale en emotionele ontwikkeling. Ondersteuning die soms harder nodig is dan het gedrag van het kind doet vermoeden.

In dit boek geef ik eerst een uitgebreide inleiding in de theorie over hechting en daarna ga ik na wat je in je klas allemaal kunt zien en wat je kunt doen. Die theoretische uiteenzetting is nodig om te begrijpen waarom deze kinderen doen zoals ze doen. De praktijk is nodig omdat je ook graag verder wilt met je corebusiness: lekker lesgeven. De handreikingen in dit boek vergroten de kans dat je dit kunt realiseren. Ook met deze uitdagende doelgroep.

Anton Horeweg,
Leerkracht (MSEN), auteur

'Sommige kinderen hebben zichzelf opgegeven. Wat als wij (leraren) dat ook doen?'

'Disfunctioneel, lastig en afwerend gedrag van kinderen is veel meer dan dat. Een kind dat 'onbereikbaar' probeert te zijn, probeert zich óf te beschermen óf roept eigenlijk om hulp. Of beide.'

Anton Horeweg

Brief aan de leerkracht

Lieve juf/meester,

Als ik in de klas druk of brutaal ben, geef me dan geen straf. Ik weet dat ik soms vervelend ben en dat ik snel boos word, maar vaak weet ik zelf niet eens waarom.

Mama heeft gezegd dat het komt door mijn hersenen. Dat ze anders werken dan die van de andere kinderen in de klas. En ik denk ook dat dat echt zo is. Ik voel dat ik anders ben, maar dat wil ik helemaal niet. Ik probeer zo goed mogelijk mijn best te doen, echt, ook al zegt mijn mond soms stomme dingen. Ik wil het eigenlijk niet.

Lieve juf of meester, ik wil je vragen: geef mij geen straf. Als ik een grote mond opzet, betekent het eigenlijk dat mijn hoofd vol is. Als ik stom doe, dan kan het zijn dat ik de sommen niet snap. Als ik iedereen aan de kant duw, dan wil ik graag de controle houden. Als ik andere kinderen pijn doe, dan voel ik eigenlijk zelf heel veel pijn. Geef mij daarvoor geen straf.

Laat mij niet een pauze binnen zitten, want het rennen over het plein heb ik juist nodig om mijn hoofd rustig te krijgen.

Laat mij niet mijn werk afmaken terwijl de rest aan het knutselen is, omdat ik dan echt voel dat ik er niet bij hoor.

Laat mij niet in een apart kamertje zitten, terwijl de andere kinderen gezellig samen zingen, want zingen kalmeert mijn ademhaling en hartslag en zo voel ik minder stress.

Zingen, springen, rennen, knippen, plakken, lachen en gezelligheid, dat is juist goed voor mij. Hierdoor gaan mijn hersenen weer 'aan'. Hierdoor voel ik mijn lichaam weer en weet ik waar en wie ik ben. Hierdoor leer ik hoe ik met anderen kan omgaan. Pak dit alsjeblieft niet van mij af ...

Veronique Renting, docent, hechtingsexpert

Uit bovenstaande tekst blijkt hoe kinderen met (forse) hechtingsproblematiek of een hechtingsstoornis naar de wereld kijken. In dit boek lees je hoe je deze kinderen vertrouwen kunt geven in de wereld en in zichzelf, waardoor ze hun gedrag kunnen veranderen en een fijne, productieve schooltijd beleven.

1

Wat is hechting?

'Kinderen raken gehecht aan alle opvoeders in hun omgeving, die de moeite nemen om met enige regelmaat met hen om te gaan.'

Rien van IJzendoorn, hoogleraar pedagogische wetenschappen

Over hechting en de gevolgen voor je gedrag is in de vorige eeuw een theorie opgesteld door Bowlby.^{5 6} De hechtingstheorie. Volgens Bowlby hechten kinderen zich aan de primaire verzorgers (meestal de ouders in onze westerse cultuur) en is die hechting primair gebaseerd op de behoefte van kinderen aan veiligheid en zekerheid. Het hechtingssysteem komt in actie op momenten dat er gevaar is of als het kind behoefte heeft aan steun. Als kinderen zich ontwikkelen, leren ze dat hun veiligheid het best wordt gewaarborgd door een bepaald individu. Dit besef leidt uiteindelijk tot het ontstaan van een speciale relatie met dat individu, meestal de moeder. De theorie van Bowlby werd later aangevuld door Ainsworth.^{7 8}

*'Er worden per jaar ongeveer 130 miljoen baby's geboren op de wereld. Geen enkele baby vraagt zich in zijn eerste momenten van bewustzijn af 'Doe ik ertoe?' 'Ben ik goed genoeg?' Vanaf hun eerste momenten op de wereld proberen ze hun omgeving te begrijpen. 'Wie zal me voeden? Wie zal me verzorgen? Wie zal me troosten?' De meesten hebben geluk en zullen snel leren wie er voor hen zijn. Helaas zal voor sommigen van hen het leven beginnen met gewelddadige uitbarstingen van de verzorger, of het ontbreken van liefdevolle aanrakingen. Hun hechtingsband zal geen veilige worden.'*⁹

Hechtingsproblemen (onveilig gehecht zijn) zijn er in gradaties. Zie het als een glijdende schaal, van veilig gehecht naar onveilig en zelfs naar een hechtingsstoornis. De termen die in verschillende wetenschappelijke publicaties gebruikt worden, zijn niet eenduidig. In dit boek gebruik ik nogal eens de woorden 'forse hechtingsproblematiek', om daarmee aan te geven dat deze kinderen zich in hoge mate afgesneden voelen van een veilige verbinding met anderen. Ze zoeken de connectie die ze missen, weten echter niet hoe dat op te lossen en laten gedrag zien dat met een eufemisme 'uitdagend' genoemd kan worden. Dat is niet de fout van deze kinderen. Het is normaal gedrag, als reactie op omstandigheden die geen kind zou moeten meemaken.

De oorspronkelijke definitie van hechting luidt: hechting of gehechtheid is een wederkerige en diepgaande emotionele en fysieke band tussen een kind en zijn ouders, met als doel het kind veiligheid te bieden en te beschermen.¹⁰ Deze band heeft een levenslange invloed^{11 12} en de hechtingservaringen vormen het brein.¹³

Belangrijk om te onthouden is dat hechting ontstaat in een relatie. Het is dus niet de eigenschap van iemand. Gehechtheid is wederzijdse verbinding. De gehechtheidsvorm laat zien hoe een kind de beschikbaarheid en het gedrag van de ouders heeft ervaren of nog ervaart.

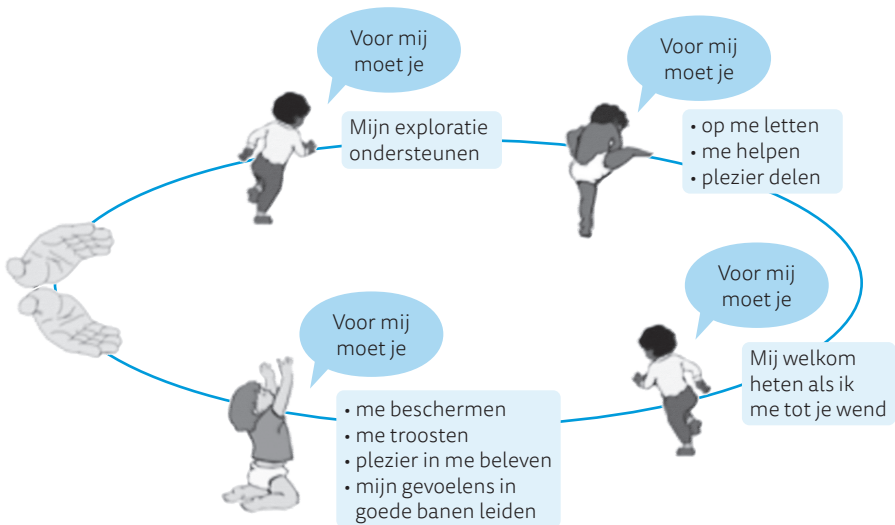
Hoe kinderen gehecht zijn is onderzocht met het Strange situation experiment, bedacht door Ainsworth. Daarover later meer.

Wanneer er vaste verzorgers zijn, leert een baby onderscheid maken tussen de vaste verzorgers en vreemden. Baby's zien steeds dezelfde herkenningpunten in het gezicht en voelen structuren en rituelen aan. Dit is een voorwaarde om later gehecht te zijn. Eerst leren ze de moederfiguur onderscheiden van andere mensen. Daarna volgt emotionele binding ofwel hechting. Als baby's met dertig weken complete gezichtsuitdrukkingen en gezichten gaan herkennen, zien zij ook 'vreemden'. Ze raken dan eenkennig.

Baby's herkennen na de geboorte moeders stem en geur. Reflexmatig neigt de baby naar moederskant omdat deze geuren en geluiden herkenbaar zijn. Dit is ook een bouwsteen voor hechting. Baby's zijn soortgericht, zij oriënteren zich op mensen. Ze vangen signalen op en zijn geboeid door menselijke gezichten. Het is passieve gerichtheid, ze reageren het meest op beweging

en geluid van mensen. Er is een toenemende actieve gerichtheid: met hui-
len, kraaien en vastpakken willen baby's contact maken en mensen bij zich
houden.¹⁴

Hoewel de moeder in de meeste gevallen de eerste hechtingsfiguur is,¹⁵ ont-
wikkelt het kind ook een band met de vader,¹⁶ al besteedt hij over het alge-
meen gemiddeld minder tijd aan het kind.¹⁷ Tegenwoordig voegen weten-
schappers ook andere hechtingspersonen^{18 19} toe: verzorger, broers of zussen,
andere familieleden (vaker in niet-westerse culturen). In een later stadium
zelfs de leraar. In dit boek zal blijken of deze hechtingsbanden verschillen.
Wetenschappers denken dat hechting al in de laatste drie maanden van de
zwangerschap begint.^{20 21} Na de geboorte van het kind reguleren ouders de
temperatuur van de baby, zorgen voor veiligheid, lessen honger en dorst,
zorgen voor liefdevolle nabijheid en (huid)contact. Zo ontstaan structuur
en veilige hechting. Een veilige hechting zorgt ervoor dat een kind durft
te exploreren, omdat het weet dat als de ouder nodig is, die er voor hem is.
Hieronder wordt dat uitgebeeld in de Cirkel van veiligheid.

‘Nabijheid’ heeft in elke levensfase een andere vorm, maar blijft belangrijk.

Babyfase	Peuterfase	Basisschoolfase	Adolescentiefase
lichamelijke geborgenheid	lichamelijke geborgenheid	lichamelijke geborgenheid	lichamelijke geborgenheid
	terzijde staan bij exploreren	terzijde staan bij exploreren	terzijde staan bij exploreren
		rust creëren	rust creëren
			bevestiging van het geborgen zijn bij zichzelf

Thoomes-Vreugdenhil, 2019²³

Vreemde-situatieprocedure²⁴

Deze test bedacht Ainsworth, een van de grondleggers van de hechtingstheorie, om de mate van gehechtheid van een jong kind vast te stellen.

De test meet vier aandachtspunten:

- 1 Kan het kind in een vreemde omgeving exploreren, alleen of in het bijzijn van anderen?
- 2 De reactie van het kind op het weggaan van anderen.
- 3 De reactie van het kind op de hereniging met die anderen.
- 4 De reactie van een kind op de aanwezigheid van een onbekende, en de interactie met die persoon.

Op basis van deze test wordt een kind geplaatst in een van de vier categorieën gehechtheid:

- 1 Veilig gehechte kinderen
Deze kinderen laten een goede balans zien tussen het onderzoeken van hun omgeving en het gehechtheidsgedrag.
- 2 Onveilig vermijdende gehechte kinderen
Deze kinderen verkennen de omgeving intensief en ongeremd. Zij vragen te weinig steun van hun ouders, ook als dat nodig is.

- 3 Onveilig ambivalent of afwerend gehechte kinderen
Deze kinderen klampen zich vast aan de ouders/verzorgers of weren die juist af en zijn moeilijk te troosten. Ze onderzoeken hun omgeving nauwelijks.
- 4 Gedesoriënteerde en gedesorgerde kinderen (later toegevoegd)^{25 26}
Deze kinderen lijken niet duidelijk te weten wat ze willen. Bij het weggaan van een persoon gaan ze huilen, bij hereniging gaan ze niet naar de persoon toe. Ze lijken er bang voor te zijn.

Ernstig onveilig gehechte kinderen (met name kinderen met gedesorgerde gehechtheid, een hechtingsstoornis of ontremd sociale contactstoornis, kunnen later andere stoornissen ontwikkelen, zoals slaap- en eetstoornissen, persoonlijkheidsstoornissen en gedrags-, stemmings- en angststoornissen. Onveilige gehechtheid en trauma's vergroten de kans op latere psychische problemen en probleemgedrag aanzienlijk.²⁷

Met de QR-code kun je dit experiment bekijken.

Verder kan er sprake zijn van schoolweigering²⁸ en suïcidepogingen of een dwangmatig streven naar onafhankelijkheid. Kortom: een onveilige hechting leidt tot een ongezonde psychische en lichamelijke ontwikkeling.

Prevalentie van hechtingsstijlen

30 à 40 procent van de kinderen en jongeren is onveilig gehecht.²⁹

Binnen de groep onveilig gehechte kinderen:

- is ongeveer 10 procent van de kinderen vermijdend gehecht.
- is ongeveer 20 procent ambivalent gehecht.
- is ongeveer 15 procent gedesorgerd gehecht.

Bijkomende problemen

Ambivalent gehechte kinderen zijn meer kwetsbaar voor het ontwikkelen van angststoornissen.

Vermijdend gehechte kinderen zijn meer vatbaar voor depressie.

Gedesorganiseerde kinderen zijn kwetsbaarder voor conduct disorder.³⁰

Zoals ik hierboven al opmerkte, heeft ongeveer 15 procent van alle kinderen tussen één en twaalf jaar oud een gedesorgerde/verstoorde gehecht-

heidsrelatie. Uit wetenschappelijk onderzoek is hierover het volgende bekend:³¹

- 80 procent van de kinderen en jongeren die opgroeien in gezinnen waarin sprake is van mishandeling, verwaarlozing en/of huiselijk geweld (kind hoeft zelf geen slachtoffer te zijn) heeft een gedesorganiseerde/verstoorde gehechtheidsrelatie met zijn ouders;
- 30 procent van de kinderen die na hun eerste verjaardag geadopteerd zijn, heeft een gedesorganiseerde/verstoorde gehechtheidsrelatie;
- ruim 30 procent van de kinderen die opgroeien in een pleeggezin heeft een gedesorganiseerde/verstoorde gehechtheidsrelatie met de pleegouders;
- ongeveer de helft van de kinderen met een ontwikkelingsstoornis, autistische stoornis of een verstandelijke beperking is onveilig gehecht (tegenover 30 tot 40 procent in de gezonde populatie).

Kinderen en jongeren met een ontwikkelingsstoornis, autistische stoornis of een verstandelijke beperking hebben bovendien vaker een gedesorganiseerde/verstoorde gehechtheidsrelatie. Uit dit onderzoek bleek ook dat 33 procent van de kinderen met autisme een classificatie 'gedesorganiseerde gehechtheid' had.³²

Uiteindelijk ontwikkelt ongeveer 15 procent van de kinderen en jongeren met een onveilige gehechtheidsrelatie meer ernstige problematiek, in de zin dat hun ontwikkeling bedreigd wordt door de gehechtheidsproblemen. Het gaat om kinderen die door een combinatie van risicofactoren zoals psychiatrische problematiek bij de ouder, adoptie, of een ontwikkelingsstoornis, extra kwetsbaar zijn.³³

Bij kinderen en jongeren die in behandeling zijn voor gedragsproblemen, komen hechtingsstoornissen waarschijnlijk veel meer voor. Eind jaren 1990 werd bij een onderzoek onder jongeren in de justitiële behandelinstelling (Ottho Gerhard Heldringstichting) geconstateerd dat maar 7 procent van hen veilig gehecht was. 44 procent van de jongeren was vermijdend gehecht, 15 procent afwerend gehecht en 30 procent gedesorganiseerd gehecht.³⁴

Belangrijk om hier al te vermelden is dat we tegenwoordig weten dat mensen zich aan meerdere personen kunnen hechten (dus niet alleen aan de primaire verzorgers), dat de hechtingsstijl kan veranderen (van onveilig naar veilig of andersom) en dat de hechtingsstijl ook kan verschillen bij verschillende personen (je kunt veilig gehecht zijn aan je moeder, maar niet aan je